

ความหมายของหัวเรื่อง

ความหมายของหัวเรื่องในวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น มีผู้อธิบายไว้ดังนี้คือ :-

หัวเรื่อง คือ คำ หรือกลุ่มคำที่กำหนดให้ใช้ในหนังสือหรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาอย่างเดียวกันมาอยู่รวมกัน โดยจัดเรียงตามลำดับอักษรในบัตรรายการ หัวเรื่องนี้รวมถึงเครื่องหมายวรรคตอน ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่กำหนดขึ้นตามกฎหมายเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องและการเรียงบัตรรายการตามลำดับอักษร (Harrod 1977: 798)

หัวเรื่อง หมายถึง คำ วลี วิสามานยนาม หรือ สามานยนามต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้นใช้แทนเนื้อเรื่องของหนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนวัสดุการศึกษาทุกชนิด เพื่อใช้เป็นเครื่องชี้นำไปยังเนื้อหาสาระของสิ่งพิมพ์และวัสดุศึกษาดังกล่าวแล้วที่มีเนื้อเรื่องอย่างเดียวกัน (ทองหยด ประทุมวงศ์ 2521: 7)

หัวเรื่อง คือ คำ หรือวลีซึ่งกำหนดไว้แทนเนื้อเรื่องที่ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือแต่ละเล่ม หัวเรื่องส่วนมากเป็นคำที่สั้น ได้ใจความและมีความหมายเฉพาะอย่างเด่นชัด (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย 2525: 15)

ในทางทฤษฎีเกี่ยวกับหัวเรื่องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหัวเรื่องไว้ดังนี้

1. ประเภท แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ (ทองหยด ประทุมวงศ์ 2521: 2)

1.1 หัวเรื่องใหญ่ (Main heading) หรือหัวเรื่องเฉพาะ ได้แก่หัวเรื่องที่กำหนดขึ้นใช้แทนเนื้อเรื่องของสิ่งพิมพ์หรือวัสดุการศึกษาอื่น ๆ อย่างกว้าง ๆ หรือเฉพาะเรื่อง เช่น วิทยาศาสตร์ วนาการและการธนาคาร Fisheries ฯลฯ หัวเรื่องประเภทนี้ใช้ได้ตามลำพังหรืออาจใช้ประกอบหัวเรื่องย่อยได้ โดยใช้หัวเรื่องย่อยตามหลัง เช่น วิทยาศาสตร์ -- พจนานุกรม, Fisheries -- Dictionaries

1.2 หัวเรื่องย่อย (Subdivision or subheading) เป็นหัวเรื่องที่กำหนดขึ้นใช้ตามหลังหัวเรื่องใหญ่หรือหัวเรื่องเฉพาะ เพื่อกำหนดขอบเขตหรือความหมายของหัวเรื่องใหญ่ให้เฉพาะเจาะจงลงไปตามวิธีเขียนหรือรูปแบบอื่น ๆ ของเนื้อเรื่อง เช่น คำถาม - และคำตอบ "พจนานุกรม" "History" ฯลฯ หัวเรื่องย่อยจะใช้ตามลำพังไม่ได้ ต้องประกอบกับหัวเรื่องใหญ่ ยกเว้นหัวเรื่องย่อยบางหัวเรื่องซึ่งใช้เป็นหัวเรื่องใหญ่ได้ด้วย

หัวเรื่องย่อยแบ่งได้ตามลักษณะ 5 วิธีคือ (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

2525: 18-22)

1.2.1 แบ่งโดยใช้หัวเรื่องย่อยตามหลังหัวเรื่องใหญ่หรือหัวเรื่องเฉพาะ เพื่อแสดงรูปแบบของการเขียนหรือลักษณะของหนังสือ โดยมีเครื่องหมาย - (ยัติภังค์) คั่นกลาง เช่น "วิทยาศาสตร์-ประวัติ" "ศาสนา-พจนานุกรม" ในการใช้หัวเรื่องย่อยเหล่านี้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาเลือกหัวเรื่องย่อยให้ตรงกับเนื้อหาของหนังสือแต่ละเล่ม หัวเรื่องย่อยดังกล่าวมาแล้วนี้ บางหัวเรื่องก็เป็นได้ทั้งหัวเรื่องใหญ่และหัวเรื่องย่อย เช่น "ชีวประวัติ" "บรรณานุกรม" สถิติ เป็นต้น

1.2.2 แบ่งตามยุคสมัยหรือลำดับเหตุการณ์ การแบ่งตามวิธีนี้ส่วนใหญ่ใช้สำหรับหัวเรื่องทางประวัติศาสตร์ของประเทศ หรือภูมิภาคต่าง ๆ เช่น

ไทย-ประวัติศาสตร์-สมัยแรกเริ่มก่อน พ.ศ. 1800

กฎหมาย-ไทย-กรุงสุโขทัย

1.2.3 แบ่งตามภูมิศาสตร์ การแบ่งหัวเรื่องตามวิธีนี้คือ การใช้ชื่อภูมิศาสตร์ ชื่อประเทศ ชื่อเมือง ตามหลังหัวเรื่องใหญ่หรือหัวเรื่องเฉพาะที่กำหนดให้ เช่น "การศึกษา-ไทย" "กฎหมาย-อังกฤษ" เป็นต้น

1.2.4 แบ่งหัวเรื่องภูมิศาสตร์ออกไปตามหัวเรื่องใหญ่หรือหัวเรื่องเฉพาะ การแบ่งหัวเรื่องตามวิธีนี้คือ ใช้หัวเรื่องใหญ่หรือหัวเรื่องเฉพาะตามหลังภูมิภาค ชื่อประเทศ ชื่อเมืองที่กำหนดให้ เช่น หัวเรื่อง "ความเป็นอยู่และประเพณี" มีคำอธิบายไว้ว่าใช้กับเรื่องราวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีทั่วไป แต่ถ้าเป็นขนบธรรมเนียมของประเทศใดประเทศหนึ่งให้ใช้หัวเรื่อง "ความเป็นอยู่และประเพณี" ตามหลังชื่อประเทศ เช่น ไทย - ความเป็นอยู่และประเพณี

1.2.5 แบ่งโดยใช้หัวเรื่องย่อเฉพาะภาษาตามหลังชื่อเฉพาะของภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย -- ภาษาถิ่น

2. ลักษณะทางภาษา คำหรือวลี ซึ่งกำหนดขึ้นใช้เป็นหัวเรื่องส่วนมากเป็นคำที่สั้น ได้ใจความ และมีความหมายอย่างเด่นชัด คำที่กำหนดเป็นหัวเรื่องมีลักษณะดังนี้:-

(อัมพร ทีชะระ 2529 : 3)

2.1 คำนามที่เป็นคำเดียว เช่น "การศึกษา" "ข้าว" "ถั่วเขียว" Fisheries

2.2 คำนามสองคำขึ้นไปเชื่อมด้วยสันธาน "กับ", "และ" หัวเรื่องประเภทนี้ใช้กับหนังสือที่มีเนื้อเรื่องสองเรื่องสัมพันธ์กัน หรือเนื้อเรื่องสองเรื่องตรงข้ามกัน แต่เขียนให้สัมพันธ์กันหรือเกี่ยวข้องกัน เนื้อเรื่องดังกล่าวอาจรวมอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันหรือแยกเล่มก็ได้ ถ้าเนื้อเรื่องของหนังสือเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน ก็ใช้คำว่า และ เชื่อม เช่น ธนาคารและการธนาคาร หรือ Banks and banking เป็นต้น แต่ถ้าเนื้อเรื่องของหนังสือเป็นเรื่องตรงข้ามกัน ก็ใช้คำว่า กับ เชื่อม เช่น เกษตรกรรมกับรัฐ หรือ Agriculture and states เป็นต้น

2.3 วลีหรือกลุ่มคำ ประกอบด้วย คำหลายคำเรียงเรียงเป็นข้อความที่ได้ใจความ เช่น ความพอใจในการทำงาน เงินในประเทศไทย International agricultural Cooperation (ความร่วมมือทางการเกษตรระหว่างประเทศ) ดังนี้ เป็นต้น

2.4 กลุ่มคำอย่างในข้อ 2.3 แต่เมื่อนำมาทำเป็นหัวเรื่องแล้ว ไม่ได้เรียงด้วยคำตามนั้น หากย้ายที่คำซึ่งประสงค์จะเน้นหนักมาเรียงไว้เป็นคำแรก หัวเรื่องประเภทนี้ดัดแปลงขึ้นเพื่อสะดวกในการเรียงบัตร และจัดลำดับเนื้อเรื่องอย่างเดียวกันหรือเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันไว้ด้วยกัน เพื่อหลีกเลี่ยงคำที่ซ้ำ ๆ กัน ไม่ให้มาเรียงอยู่ด้วยกันมากนักเป็นการเสียเวลาคัด จึงย้ายคำซึ่งอยู่ข้างหน้ากลับไปไว้ข้างหลังคำที่บอกเนื้อเรื่องโดยตรง คำดังกล่าวนี้ส่วนมากมักเป็นคำที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "การ" ที่ใช้นำหน้าคำกริยาให้เป็นคำนาม การกลับคำในที่นี้ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างคำที่กลับ เช่น ลัทธิชินโต เป็น ชินโต,ลัทธิ การปรุงอาหาร เป็นอาหาร,การปรุง Theory of numbers เป็น Numbers, Theory of เป็นต้น

2.5 หัวเรื่องที่มีคำอธิบายประกอบ คำอธิบายประกอบนี้เป็นคำที่อยู่ในวงเล็บ หึ่งนี้ก็เพราะคำหรือวลีที่กำหนดขึ้นเป็นหัวเรื่องนั้นมีความหมายได้หลายอย่าง เช่น กระท่อม อาจหมายถึงที่อยู่อาศัย หรือหมายถึงพืชก็ได้ ดังนั้นเมื่อจะใช้คำว่ากระท่อมเป็นหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพืช ก็ใช้คำว่า "พืช" ซึ่งอยู่ในวงเล็บเติมเข้าไปเป็น กระท่อม(พืช) หัวเรื่องที่ได้ก็หมายถึงกระท่อมที่เป็นพืชชนิดหนึ่ง มิใช่กระท่อมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย

ในกรณีที่คำในบัญชีหัวเรื่องที่กำหนดไว้แล้วนั้น ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ห้องสมุดอาจจะกำหนดคำขึ้นใหม่เพื่อเพิ่มเติมลงในบัญชีหัวเรื่องที่กำหนดไว้ หลักการกำหนดคำขึ้นใช้เป็นหัวเรื่อง มีดังนี้

1. คำที่คนทั่วไปรู้จักแพร่หลาย
2. คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับเรื่องที่ต้องการแสดงออกมากที่สุด
3. ศัพท์เฉพาะทางเทคนิคและวิชาการ
4. ความถูกต้องในแง่ของภาษา

ประวัติความเป็นมาของหัวเรื่อง

หนังสือที่เป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดกฎเกณฑ์ในการให้หัวเรื่องคือ หนังสือ Rules for a Dictionary Catalog " ซึ่งได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้ทั้งหมด 205 ข้อ ต่อมาในปี ค.ศ. 1876 Charles Amiel Cutter ได้พิมพ์เผยแพร่ หนังสือเล่มนี้ได้จัดพิมพ์ถึง 4 ครั้ง ครั้งสุดท้ายพิมพ์ในค.ศ. 1904 จึงเลิกไป เนื่องจากมีคู่มืออื่น ๆ ที่ทันสมัยกว่าเกิดขึ้น

"Rules for a Dictionary Catalog" นี้นับเป็นเอกสารเล่มแรกทีกล่าวถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการเรียงตามลำดับอักษร กฎเกณฑ์สำหรับผู้แต่ง ชื่อเรื่อง และบัตรเรื่อง ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้หัวเรื่องไว้อย่างชัดเจน

ต่อมาในปี ค.ศ. 1892 ได้มีการประชุมของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ซึ่ง Cutter เป็นสมาชิกสำคัญผู้หนึ่งในที่ประชุม ได้มีการตกลงกันว่า จะจัดพิมพ์หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องเล่ม

แรกขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการให้หัวเรื่องของบรรณารักษ์ในขณะนั้น จึงได้จัดพิมพ์คู่มือการให้หัวเรื่องขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1895 คือ "A.L.A. List of Subject Headings for use in Dictionary Catalog" คู่มือเล่มนี้ได้เลือกคำที่จะใช้เป็นหัวเรื่องจากแหล่งวิชาการต่าง ๆ โดยมีการพิจารณากันก่อน หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ถึง 3 ครั้ง จึงเลิกพิมพ์ในปี ค.ศ. 1911 เนื่องจาก ทบสมุครัฐสภาอเมริกันได้เริ่มพิมพ์ "Subject Headings used in the Dictionary Catalog of Library of Congress" ออกเผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1910 ซึ่งเรียกกันว่า "L.C. Subject Headings" หนังสือเล่มนี้ให้รายละเอียดของหัวเรื่องในสาขาวิชาต่าง ๆ ทุกสาขา ต่อมาในปี ค.ศ. 1923 ได้มีการจัดพิมพ์ "List of Subject Headings for Small Libraries" ขึ้นโดย Minnie Earl Sears คู่มือการให้หัวเรื่องเล่มนี้มีวิธีการใช้และรายละเอียดต่างๆ ง่ายกว่า "L.C. Subject Headings" ซึ่งในการพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ใช้ชื่อว่า "Sears List of Subject Headings"

หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องที่กล่าวมาแล้ว นิยมใช้ในห้องสมุดทั่วไป แต่สำหรับห้องสมุดเฉพาะส่วนใหญ่แล้วจะใช้ Thesaurus แทน ซึ่งเป็นคู่มือการให้หัวเรื่องที่เฉพาะเจาะจงมากกว่า

คู่มือการให้หัวเรื่องภาษาไทย

ประเทศไทย เริ่มมีบัญชีหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2496 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของหัวเรื่อง จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับปรุงและส่งเสริมกิจการห้องสมุดในประเทศไทยขึ้น คณะกรรมการชุดนี้ได้ปรึกษากันถึงปัญหาเกี่ยวกับการทำบัตรรายการ คือ

1. ไม่มีระบบจัดหมู่หนังสือภาษาไทย
2. ไม่มีกฎเกณฑ์สำหรับการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย
3. ไม่มีคำศัพท์เฉพาะใช้ในวิชาห้องสมุด
4. ไม่มีบัญชีหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย

สำหรับปัญหาไม่มีบัญชีหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยนั้น คณะกรรมการชุดดังกล่าวได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นทำงานชุดหนึ่ง เรียกว่า "อนุกรรมการจัดทำบัญชีหัวเรื่องหนังสือภาษาไทย" บัญชีหัวเรื่องที่ทำขึ้นชุดแรกพิมพ์ออกสำเนา แจกจ่ายไปตามห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดอื่น ๆ ที่มีโครงการจะทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย ต่อมาบัญชีหัวเรื่องเล่มนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม และจัดพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือ "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทย" โดย สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2501 ต่อมาใน พ.ศ. 2506 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้จัดพิมพ์หนังสือ "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทยและหัวเรื่อง (ฉบับย่อ) โดย สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์" หนังสือเล่มนี้ก็ให้รวมเอาบัญชีหัวเรื่องเดิมไว้ด้วย

บัญชีหัวเรื่องที่กล่าวมาแล้ว เมื่อเริ่มใช้ก็ไม่มีปัญหาและมีหัวเรื่องเพียงพอสำหรับใช้ในการกำหนดหัวเรื่อง แต่ต่อมาหัวเรื่องที่รวบรวมไว้ดังกล่าวใช้ไม่เพียงพอโดยเฉพาะห้องสมุดใหญ่ๆ ซึ่งจำเป็นต้องทำบัญชีหัวเรื่องของตนเพิ่มเติม ประกอบกับศัพท์ทางเทคนิคและศัพท์ทางวิชาการได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามความเจริญทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี บัญชีหัวเรื่องที่ห้องสมุดแต่ละแห่งกำหนดขึ้นใช้เองจึงมีความแตกต่างกันไป คณะกรรมการบริหารของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ชุด พ.ศ. 2509 จึงลงมติว่า สมาคมควรจะดำเนินการประสานงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ และจัดทำบัญชีหัวเรื่องหนังสือภาษาไทยขึ้นใหม่ โดยนำเอาบัญชีหัวเรื่องเดิมมาปรับปรุงใหม่ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยจึงได้แต่งตั้งกรรมการชุดหนึ่งขึ้นเพื่อจัดทำบัญชีหัวเรื่อง และได้จัดพิมพ์เป็นเล่มในปี พ.ศ. 2513 ใช้ชื่อว่า "หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ฉบับแก้ไขปรับปรุง" และได้พิมพ์ต่อมาจนถึงครั้งที่ 4 ใน พ.ศ. 2525

สำหรับบัญชีหัวเรื่องอื่น ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดทำขึ้นได้แก่

1. "คู่มือบรรณารักษ์ว่าด้วยบรรณานุกรมหัวเรื่อง ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ ตัวอย่างบัตรรายการ นามแฝงและนามจริงนักประพันธ์" ซึ่งจัดพิมพ์โดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ใน พ.ศ. 2506 การให้หัวเรื่องส่วนใหญ่คัดแปลงจาก "Sears List of Subject Headings"

2. "หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย" เป็นบัญชีหัวเรื่องที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจัดทำเพิ่มเติมขึ้นใช้เอง จัดพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2509 เป็นฉบับโรเนียวออกเผยแพร่ และต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2521 ทองหยด ประทุมวงศ์ ได้นำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง โดยใช้ชื่อว่า "หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์"

3. "คู่มือการกำหนดหัวเรื่องหนังสือภาษาไทย" จัดพิมพ์ใน พ.ศ. 2515 โดยห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนังสือเล่มนี้จัดทำเพื่อใช้เป็นคู่มือในการกำหนดหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยในห้องสมุดคณะครุศาสตร์ และคู่มือเล่มนี้บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชนนำไปใช้ได้

4. "หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" มีการจัดพิมพ์มาแล้ว 4 ครั้ง คือ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2513 พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2520 พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2523 และพิมพ์ครั้งที่ 4 (ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่) ใน พ.ศ. 2525 คู่มือเล่มนี้นิยมใช้กันมากเพราะรวบรวมหัวเรื่องไว้กว้างขึ้น

5. "หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย" โดย คณะอนุกรรมการกลุ่มวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจัดพิมพ์ใน พ.ศ. 2528 เป็นการรวบรวมหัวเรื่องที่ใช้อยู่ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

6. "หลักการกำหนดหัวเรื่องและหัวเรื่องภาษาไทยของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร" รวบรวมโดย เฉลียว พันธุ์สีดา เติมสุข พงษ์คน และ บุญศรี ไพรัตน์ เป็นคู่มือที่รวบรวมหัวเรื่องของหนังสือและเอกสารภาษาไทยของหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จัดพิมพ์ใน พ.ศ. 2520 มีหัวเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาอย่างละเอียด

หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ

หัวเรื่องในสาขาวิชาเฉพาะนั้น เริ่มมีใช้กันในช่วงเวลาเดียวกับที่มีหัวเรื่องสำหรับหนังสือทั่ว ๆ ไป คือใน ค.ศ. 1916 ได้จัดพิมพ์หนังสือหัวเรื่องเฉพาะวิชาขึ้นชื่อว่า "Magaret Mann's List of Children Books" ออกเผยแพร่มีประมาณ 100 หัวเรื่อง ซึ่งใช้กันใน

ห้องสมุดหลายแห่ง (Fraray 1960: 18) นอกจากนี้ยังมี List of Subject Headings for Information File" ซึ่ง John Cotton Dana ได้จัดพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1917 เพื่อใช้หัวเรื่องเฉพาะกับเอกสารและจุลสารต่าง ๆ ไม่ใช้กับหนังสือ หนังสือหัวเรื่องเฉพาะสาขาวิชาตั้งแต่เริ่มมีการพิมพ์มาจนถึง ค.ศ. 1952 นั้นมีประมาณ 90 เล่ม ครั้งหนึ่งเป็นหัวเรื่องในสาขาสังคมศาสตร์ และหนึ่งในสามเป็นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเรื่องด้านมนุษยศาสตร์มีส่วนน้อย หัวเรื่องเฉพาะวิชาเหล่านี้ส่วนใหญ่เรียงตามลำดับอักษร มีเพียงเล่มเดียวที่มีลักษณะพิเศษ คือ เล่มของ Clyde Elaine Pettus มีชื่อเรื่องว่า "Subject Headings in Education" พิมพ์ใน ค.ศ. 1938 ซึ่งมีการเรียงลำดับหัวเรื่องตามสาขาวิชา เพื่อแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะใช้การจัดหมวดหมู่ควบคู่ไปกับหมวดวิชาความรู้ในแขนงวิชานั้น ๆ โดยตรง

ส่วนใหญ่หัวเรื่องเฉพาะวิชามักจะมีวิธีที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะหัวเรื่องเหล่านี้ทำขึ้นใช้กับหนังสือในแต่ละหมวดวิชา สำหรับหลักเกณฑ์การให้หัวเรื่องเฉพาะวิชานั้น หอสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นผู้คิดริเริ่ม ได้มีการกำหนดลักษณะของหัวเรื่องเฉพาะในด้านการแพทย์ขึ้น แต่ในสาขาวิชาอื่น ๆ ยังไม่มีหลักเกณฑ์อะไรที่เป็นหลักสากล จึงยังคงยุ่งยากในการใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ ความสำคัญของหัวเรื่องมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีการพัฒนาหัวเรื่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พัฒนาการก้าวใหม่ของหัวเรื่องที่ใช้ในการจำแนกเอกสารแบบใหม่คือ การใช้ระบบ Thesaurus เป็นการรวบรวมหัวเรื่องไว้อย่างละเอียดซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของหัวเรื่องแต่ละหัวเรื่อง ซึ่งบางครั้งอาจจะมีคำอธิบายถึงขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องนั้น ๆ Thesaurus มีลักษณะคล้าย Subject Headings และพจนานุกรม จุดประสงค์ของการจัดทำ Thesaurus ก็เพื่อที่จะควบคุมศัพท์ที่ซ้ำซ้อน (Indexing Vocabulary) ซึ่งบรรณารักษ์เลือกใช้สำหรับการอธิบายถึงเนื้อเรื่องในเอกสารเพื่อใช้ในการจัดหมู่และทำบัตรรายการในห้องสมุด นอกจากนี้ใน Thesaurus ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะความหมายของหัวเรื่องด้วยว่า เรื่องใดเป็นหัวเรื่องที่มีความหมายกว้าง หัวเรื่องใดที่มีความหมายแคบลงมา (Dale 1975: 8) ซึ่งในลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบรรณารักษ์ในการตัดสินใจว่าควรที่จะเลือกหัวเรื่องใดที่จะตรงกับเนื้อหาในหนังสือมากที่สุด หนังสือ

Thesaurus ที่มีชื่อมากในตอนแรก ๆ คือ Thesaurus of English Words and Phrases ของ P.M. Roget จัดพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1852 (Harrod 1977: 818) ในเวลาต่อมาได้มีผู้จัดทำหนังสือ Thesaurus ในสาขาวิชาต่าง ๆ อีกได้แก่ The Thesaurus of ERIC Descriptor จัดพิมพ์โดย The Educational Resources Information Center (ERIC) ประมาณปีค.ศ.1968 หัวเรื่องในหนังสือเล่มนี้ใช้กันกว้างขวางในสาขาวิชาการศึกษาโดยเฉพาะ ต่อมาใน ค.ศ.1969 องค์การ OECD (Organization on Economic Committee Development) ได้จัดพิมพ์ Macrothesaurus ขึ้นหลายภาษาเช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และสเปน หัวเรื่องใน Macrothesaurus เป็นหัวเรื่องในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ซึ่งรวบรวมและกีดกันคำศัพท์ที่มีขอบเขตกว้างขวางและละเอียดถี่ถ้วนมาก Thesaurus อีกเล่มหนึ่งที่แพร่หลายมากสำหรับการให้หัวเรื่องในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์คือ Thesaurus and Scientific Terms จัดทำโดย Engineering Joint Council ร่วมกับกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาซึ่งจัดพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ.1967

หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องสาขาประมง

หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องสาขาประมงมีดังต่อไปนี้ คือ

1. Aquatic Science and Fisheries Information System (ASFI)
Subject Categories and Scope Descriptors

คู่มือเล่มนี้จัดทำโดย Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) จัดแบ่งหัวเรื่องทางการประมงและสาขาที่เกี่ยวข้องซึ่งรวบรวมจากบรรณานุกรมข้อมูลทางด้าน Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts (ASFA) เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ASFA - I ครอบคลุมเนื้อหาทางด้าน
 - Biological Sciences
 - Living Resources and Related Socioeconomic and Legal Aspect

2. ASFA - 2 ครอบคลุมเนื้อหาทางด้าน

- Ocean Technology
- Non-Living Resources and Related Socio - Economic and Legal Aspect

2. Thesaurus of Terms for Aquatic Science and Fisheries

หนังสือเล่มนี้จัดทำโดย Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO) รวบรวมหัวเรื่องทางด้านการประมงและสาขาที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. Thesaurus of terms

- เป็นส่วนที่รวบรวมหัวเรื่องไว้ทั้งหมด โดยจัดเรียงตามลำดับอักษรของหัวเรื่อง หัวเรื่องแต่ละหัวเรื่องจะพิมพ์ด้วยตัวอักษรตัวใหญ่และให้รายละเอียดเกี่ยวกับหัวเรื่องที่มีความหมายกว้างออกไป (Broader term ใช้ตัวย่อกำกับว่า BT) หัวเรื่องที่มีความหมายแคบลงมา (Narrow term ใช้ตัวย่อกำกับว่า NT) ส่วนหัวเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Related term ใช้ตัวย่อ RT)

2. List of descriptors

- เป็นบัญชีหัวเรื่องที่จัดแบ่งไว้อย่างกว้าง ๆ โดยเรียงตามลำดับอักษรของหัวเรื่อง

3. Alphabetical list of terms

ส่วนนี้เป็นการรวบรวมหัวเรื่องทั้งหมด โดยจัดเรียงตามลำดับอักษรของหัวเรื่อง มีการอธิบายหัวเรื่องว่าคำไหนไม่ใช่ (โดยใช้คำว่า FORBID) และถ้าหัวเรื่องไหนใช้ก็ใช้คำว่า USE

จากการที่มีเอกสารเพิ่มขึ้นมากมาย ปัญหาของการใช้หัวเรื่องและรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติการจัดพิมพ์หนังสือคู่มือการให้หัวเรื่อง ห้องสมุดเฉพาะจึงต้องมีการปรับปรุงหนังสือหัวเรื่อง เช่น ห้องสมุดเฉพาะบางแห่งสร้าง Thesaurus ขึ้นใช้เองให้มีศัพท์วิชาการที่ตรงกับเนื้อหาของเอกสารมากกว่าคู่มือการให้หัวเรื่องทั่วไป คั้งที่ผู้วิจัยจะได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาของหัวเรื่องภาษาไทยสาขาประมงในบทความต่อไป